

حجتی و آقای دکتر آذرشب هم در آن سمینار شرکت داشتند. در سفر دیگری به اردن برای افتتاح بارگاه و آرامگاهی که برای جعفر بن ابی طالب ساخته بودند، از ما و آیت‌الله واعظ‌زاده خراسانی دعوت کردند و ما هم شرکت کردیم. بعد از آنجا به دیدار مفتی اعظم سوریه آقای شیخ کفتارو رفتیم. روز جمعه بود و ایشان خطبه نماز جمعه می‌خواندند. وقتی که وارد شدیم، روی همان منبر از ما بسیار تجلیل کرد. بعد هم که موقع نماز شد، با علاقه فراوانی ما را به قسمتی بردند که یک فرش حصیری آنجا پهن کرده بودند. آن فرش حصیری عمداً برای شیعه بود. خود مفتی اعظم و ماها که شیعه بودیم و عده‌ای دیگری که جا می‌شد، روی آن فرش حصیری نماز جمعه را خواندیم، چون ما معمولاً روی فرش، قالی و اینها سجده نمی‌کنیم. در حال، در همان سفر سوریه به دیدار آقای دکتر رمضان بوتی و آقای دکتر وهبه زحیلی در دانشگاه دمشق رفتیم. خلاصه ما این برنامه‌ها را با آیت‌الله واعظ‌زاده داشتیم و ایشان به‌طور کلی بیش از همه به دانشگاه مذاهب اسلامی علاقه‌مند بود.

آیا آیت‌الله واعظ‌زاده در ریاست شما بر دانشگاه مذاهب اسلامی نقشی داشتند؟

یک روز با آقای دکتر تبرائیان و استادان دیگر به منزل من در لوسان آمدند و از من خواستند ریاست این دانشگاه را بپذیرم. البته آن موقع به نام دانشگاه نبود، به نام مجتمع بود و من و آقای واعظ‌زاده تلاش‌های فراوانی کردیم تا این مجتمع را به دانشگاه تبدیل کنیم. تلاش کردیم مسامی دانشگاه را برایش تهیه کنیم و بسازیم. مسامیش این بود که باید حداقل سه تا دانشکده باشد و هر دانشکده‌ای هم حداقل سه تا گروه داشته باشد و ما سعی کردیم مسمی را به عمل آوریم و برایش ساختمان‌هایی تهیه کردیم. هزینه این ساختمان‌ها را خود آیت‌الله واعظ‌زاده و آیت‌الله تسخیری از رؤسای جمهوری آن زمان گرفتند و آنها را تهیه کردند. من هم به‌سبب آشنایی که با آقای دکتر ایروانی داشتم، زمینی را در کرج برای این دانشگاه به صورت اقساط ۴۰۰ میلیون تومان خریداری کردیم و اکنون الحمدلله ارزش بسیار بالایی پیدا کرده و قرار است آن را بفروشند و با آن دانشگاه بزرگی خریداری شود یا اینکه دانشگاه بزرگی بسازند.

نقش آیت‌الله واعظ‌زاده در نهادینه‌سازی تقریب مذاهب اسلامی، چه در دانشگاه مذاهب اسلامی و چه در مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی چه بود؟

ایشان ذاتاً به تقریب و وحدت اسلامی علاقه فراوانی داشتند و از سوی دیگر، از طریق آیت‌الله بروجردی، سفرشان به مصر و مطالعات فراوان و تدریس‌هایی که در دانشگاه فردوسی مشهد داشتند، معلومات فراوانی کسب کرده بودند. خیلی‌ها هستند که دم از وحدت می‌زنند اما خیلی عقیده ندارند یا دم از وحدت می‌زنند و عقیده هم دارند اما حرفی برای گفتن ندارند، فقط می‌گویند وحدت خوب است؛ اما ایشان کسی بود که در این زمینه حرف زیادی برای گفتن داشت.

مسأله دیگر این بود که ایشان می‌گفتند، من نماینده مقام معظم رهبری هستم. باید ببینم ایشان چه می‌خواهند و افکار و عقایدشان را منتشر کنم. تا وقتی که ایشان از طرف

مقام معظم رهبری دبیرکل دارالتقریب بودند، سعی می‌کردند حرف‌های خودشان را نزنند. سعی می‌کردند درباره چیزی صحبت کنند که با ایده و افکار مقام معظم رهبری مطابقت داشته باشد. در صورتی که هستند کسانی که نماینده مقام معظم رهبری اند ولی حرف خودشان را می‌زنند. ایشان حتی به ما توصیه می‌کردند که در این دانشگاه و حتی در جاهای دیگر، سعی کنیم ببینیم مقام معظم رهبری چه می‌خواهند، ایشان چه نظری دارند و ما هم سعی می‌کردیم این کار را بکنیم. این یکی از ویژگی‌ها و امتیازهای بسیار خوب ایشان بود.

آیت‌الله واعظ‌زاده اختلافات تاریخی در مذاهب اسلامی را با همراهی مرحوم آیت‌الله بروجردی چگونه مدیریت می‌کرد؟

در مورد مسائل تاریخی خیلی‌ها اطلاعاتشان ناپخته است؛ یعنی آنچه را در کتاب‌ها نوشته شده، عیناً تقلید می‌کنند و می‌گویند. در تاریخ خیلی‌ها هستند که حرف‌هایشان عیناً همان چیزهایی است که در کتاب‌ها آمده و درباره چیزهایی است که به گوش‌شان رسیده، دیگر مطالعه نمی‌کنند که آیا این موضوع واقعیت دارد یا خیر. اما ایشان مطالعه می‌کردند. البته این حرف به آن معنا نیست که بگوییم هرچه ایشان دریافت و تجزیه و تحلیل کرده‌اند، حتماً درست و مطابق با واقع بوده است، ما چنین چیزی را ادعا نمی‌کنیم. ایشان معصوم نبوده و ادعای عصمت هم نداشته‌اند؛ اما تمام کارهای تاریخی‌شان با تجزیه و تحلیلی بود که خودشان کرده بودند. ایشان به مسافرت‌های زیادی رفته و تحقیقات فراوانی انجام داده بودند. بسیاری هستند که در مورد مسائل تاریخی حرف می‌زنند اما نه سفری کرده و نه جایی دیده‌اند، فقط همان چیزهایی را که از این و آن شنیده‌اند تکرار می‌کنند.

مقام معظم رهبری فرمودند: صحیح نیست که برای عموم مردم این مسائل تاریخی تحقیق نشده را مطرح بکنیم و بعد مردم کوچه و بازار را به قضاوت بکشانیم. خیلی‌ها متأسفانه کارشان این است و فوراً بر سر این مسائل تاریخی هیاهویی را هم به راه می‌اندازند؛ ولی آیت‌الله واعظ‌زاده سعی می‌کردند که در مسائل تاریخی این تجزیه و تحلیل را انجام بدهد؛ همچنان که شخصیت‌های دیگری هم بودند که تجزیه و تحلیل می‌کردند. حالا ممکن است این تجزیه و تحلیل‌ها با واقعیت هم کاملاً مطابق نباشد؛ ولی دیگران می‌آیند و آن را تکمیل می‌کنند، این کار باعث رشد می‌شود. اما اگر ما غوغاسالاری کردیم و گفتیم نه همان حرفی که عوام‌الناس می‌گویند، درست است و هر کسی به حرفی غیر از آن برسد فوراً او را می‌کوبیم، این واقعاً درست نیست، این یعنی ما درب تحقیق را روی مسائل تاریخی بسته‌ایم. به قول شهید مطهری «تاریخ تاریک است»؛ یعنی چیزهایی است که دستگاه‌های سیاست ساخته‌اند تا مبنای کارشان شود. در حالی که ما می‌خواهیم چیزهایی بسازیم براساس آن حرف‌های شایعه و بعد هم تقاضش را از این مردمی بگیریم که بعد از ۱۴۰۰ سال آمده‌اند و هیچ دخالتی در آن مصایب و مشکلات نداشته‌اند. اسلام آمده که کینه‌ها را از بین ببرد، نه اینکه کینه‌ها را تقویت کند. برخی با این مسائل تاریخی می‌خواهند کینه‌پروری کنند. ایشان به‌شدت مخالف این کینه‌پروری‌ها بودند.

وقتی در تهران تشکیل مجمع جهانی تقریب فعالیت‌های خود را آغاز و ابتدا تمام مجلات پراکنده رساله‌الاسلام مصر را جمع‌آوری کرد. تمام شماره‌های این مجله پراکنده بود و هیچ‌جا دوره کامل آن را نداشت. حتی در مصر هم این دوره‌ها کامل نبود. ایشان با زحمت فراوان همه شماره‌ها را از جاهای مختلف جمع‌آوری و یکجا چاپ کرد

یادنامه‌ای برای گرامیداشت مقام علمی استاد آیت‌الله محمد واعظ‌زاده خراسانی

پاییز ۱۴۰۳

۱۵